

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/82987,Flatau-Edward.html>
2023-04-02, 00:45

Flatau Edward

FLATAU Edward (2 XII 1868, Płock – 7 VI 1932, Warszawa), lekarz neurolog, neuropatolog, pionier i współtwórca neurologii polskiej. Syn Ludwika, kupca zbożowego i Anny z Heymanów.

Po ukończeniu w 1886 z wyróżnieniem (złotym medalem) gimnazjum w Płocku udał się do Moskwy, gdzie w 1892 ze szczególną pochwałą (cum eximia laude) ukończył uniwersyteckie studia lekarskie, podczas których jego nauczycielami byli m.in. neurolog A. Kozewnikow i psychiatra S. Korsakow. W 1893 przeniósł się do Berlina, gdzie do 1899 specjalizował się w zakresie neuropatologii, neuroanatomii i neurohistologii. Współpracował wówczas z uczonymi tej miary co E. Mendel, H. Oppenheim, H.W. Waldeyer czy E. Remak i H. Liepmann. Odrzuciwszy ofertę objęcia katedry neurologii w Buenos Aires, w 1899 F. zamieszkał w Warszawie, pracując jako konsultant neurologiczny w Szpitalu Dzieciątka Jezus. Pierwszą pracownię mikroskopową otworzył w prywatnym mieszkaniu; dopiero tuż przed wybuchem I wojny światowej tę jego działalność wsparło Tow. Psychologiczne.

Od 1904 F. był ordynatorem oddziału neurologicznego w Szpitalu Starozakonnych na Czystem, mógł więc połączyć pracę naukową z praktyką kliniczną. Pozostał na tym stanowisku do śmierci.

Przez całe życie F. propagował neurologię jako istotną gałąź wiedzy i umiejętności medycznych. Głównie dzięki niemu powstała sekcja neurologiczno-psychiatryczna przy Warszawskim Tow. Lekarskim. Stała się ona podstawą powołanego do życia w 1920 Warszawskiego Tow. Neurologicznego. Na jego pierwszego prezesa został wybrany S. Goldflam, F. zaś powierzono funkcję wiceprezesa. Już w 1910 F. był jednym z inicjatorów i współzałożycieli pierwszego

czasopisma poświęconego w całości problemom neurologii – „Neurologii Polskiej”. W 1924 współtworzył „Warszawskie Czasopismo Lekarskie” (jeden z jego numerów w 1937 został w całości poświęcony pamięci F.).

Od początku kariery prezentował niepospolite zdolności. Plonem berlińskich studiów uzupełniających F. był doskonały atlas mózgu, który z niespotykaną wcześniej precyzją pokazywał m.in. powierzchnię, przekroje i stosunki anatomiczne bruzd i zwojów świeżo preparowanego mózgu. Fotografie do tej książki zostały wykonane za pomocą specjalnej kamery z małym otworem, w odpowiednio długim czasie naświetlana (10–20 minut), dzięki czemu uzyskano nieosiągalną wcześniej dokładność odwzorowania interesujących struktur anatomicznych. *Atlas des menschlichen Gehirns und des Faserverlaufes* ukazał się w 1894 i został przetłumaczony na polski (*Atlas mózgu ludzkiego i przebiegu włókien* 1895), angielski, francuski i rosyjski. Przyniósł młodemu uczonemu międzynarodowy rozgłos. Wysoką ocenę wystawił mu S. Freud, który chętnie i często z niego korzystał.

W 1896 F. wspólnie z J. Goldschneiderem, wstrzykując barwniki do istoty szarej rdzenia, starali się zaobserwować zakresy ich rozprzestrzeniania, tak aby móc poznać zasady, jakimi rządzi się hematomielia. W 1897–98 zajmowali się zmianami patologicznymi komórek nerwowych indukowanymi za pomocą różnych toksycznych substancji. Badając działanie jadu tężcowego, F. wykazał, że nie można podać jednoznacznego obrazu klinicznego, który korespondowałby ze zmianami obserwowanymi w materiale patologicznym.

W 1897, w trakcie badań nad rdzeniem kręgowym, F. zaobserwował prawidłowość polegającą na tym, że im włókna nerwowe są dłuższe, tym bardziej biegną ku obwodowi. Tym samym zostało sformułowane prawo o ekscentrycznym ułożeniu długich włókien nerwowych, które później nazwano prawem Flataua. Wyniki swoich obserwacji zawarł w pracy *O ekscentryczności układu długich włókien w rdzeniu kręgowym*, na podstawie której otrzymał doktorat nauk medycznych w Moskwie w 1899. W tymże roku ukazał

się opracowany wspólnie przez F. oraz L. Jacobsohna-Laska nowoczesny podręcznik anatomii porównawczej ssaków. Razem z B. Sawickim F. opublikował prace z chirurgii torbieli opon rdzenia kręgowego i o leczeniu guzów kręgosłupa, w których wskazał na zagadnienia histopatologiczne, jako na podstawowe dla postępowania chirurgicznego. W 1911, współpracując z W. Sterlingiem, opisał przebieg postępującego torsyjnego skurczu u dzieci. F. jako pierwszy twierdził, że przyczyną tego objawu jest organiczne schorzenie jąder podstawy mózgu. Odrzucał tym samym powszechnie wówczas przyjęte twierdzenie o jego nerwicowym podłożu. Jednocześnie stawiano wówczas hipotezę o dziedzicznym charakterze tego schorzenia. W 1912 F. opublikował w języku niemieckim i polskim nowoczesną monografię dotyczącą migreny, opartą w dużej mierze na własnych obserwacjach blisko 500 chorych. Był to pierwszy polski podręcznik poświęcony tej problematyce, wydany po raz kolejny w 2007 (!) i nadal cytowany w literaturze medycznej.

W 1921 i 1923 F. dokonał dokładnego opisu objawów patologicznych występujących przy gruźliczym zapaleniu opon mózgowo-rdzeniowych. Pierwszy z nich polega na rozszerzeniu źrenic podczas przywodzenia do mostka głowy pacjenta. Jest to tzw. objaw karkowo-źrenicowy. Drugi polega na erekcji mimowolnej prącia podczas parokrotnego zginania tułowia ku przodowi. Jest to tzw. objaw erekcyjny. Oba były niezwykle istotne dla diagnostyki klinicznej i weszły na stałe w skład badania neurologicznego.

Do uczniów F. należeli m.in. M. Bronsztajn, J. Handelsman, S. Konopczyński, W. Sterling.

PSB (S. Konopka); Śródka.

T. M. Domżał: *Historia polskiej neurologii i neurochirurgii. Edward Flatau (1868–1932)*, „Neurologia i Neurochirurgia Polska” 2008, t. 42, nr 4; J. Handelsman: *XXXV-lecie pracy naukowej Edwarda Flatau*, „Rocznik Psychiatryczny” 1929, nr 10; E. Herman: *Neurologzy polscy*, Warszawa 1958, s.

205–221: L.C. Triarhou: *Edward Flatau (1868–1932)*, „Journal of Neurology” 2007, Vol. 254;
http://pl.wikipedia.org/wiki/Edward_Flatau.

Ryszard Witold Gryglewski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)